

DONES, GUERRA I FEMINISME

FRACÀS DE LA IGUALTAT, FRACÀS DE LA DIFERÈNCIA

Andrea D'Atri
01/09/2004

Ja fa més d'un any que va acabar la guerra d'Iraq. Però es tracta d'una formalitat, ja que cada dia se succeeixen assassinats, els combats, els presoners torturats... La guerra va començar quan es celebrava el Dia de la Mare al món àrab. I les primeres víctimes dels bombardeigs tenien rostre de dona: una adolescent de 14 anys, ferida a les cames i a l'abdomen mentre esmorzava a casa seva. També la seva germana i cosina de tot just un any, ferides mentre la primera alletava a la seva filla petita. [1]

El crit de "NO a la guerra" es va escoltar a tots els continents. Diferents grups i coalicions feministes van participar en aquestes mobilitzacions. Moltes d'aquestes veus denunciaven a la violència com una conducta d'exclusivitat masculina, als conflictes bèl·lics com a privatis dels barons patriarcals postulaven a les dones com a constructores de pau i portadores naturals d'una ètica de l'amor i la cura.

Però en el transcurs de la guerra vam assistir a una cruenta realitat en la que les dones no érem només víctimes. Recentment, les fotos i vídeos que mostren a soldades nord-americanes practicant abusos sexuals, tortures i vexacions a presoners iraquians van recórrer el món. Les veus feministes van callar sobre aquests fets o es van limitar a clarificar que aquestes dones tenien conductes patriarcals. [2] Tan senzill? En realitat, el feminisme -tant de la igualtat com de la diferència- no pot explicar el per què de les guerres, ni tampoc és suficient per pensar una política que enfronti a l'imperialisme, el domini del qual sembla terror i mort.

I. Les dones, doblement victimitzades

"Què fred que està, amb el canó d'acer que m'anul·la el cor. No sé si el dispararan o me'l clavaran més endins fins a travessar el meu cervell que dóna voltes com una baldufa. Sis d'ells, metges monstruosos amb màscares negres que també em penetren amb ampolles. I amb vares i el pal d'una escombra". Eve Ensler [3]

Durant la guerra entre Iraq i Iran (1980-1988), en la que EUA va armar a Saddam Hussein contra el govern iranià, milers d'homes van perdre la vida i la societat es va empobrir. En aquests anys, va augmentar la quantitat de llars sostingudes per dones soles i, a força de mort i dolor, les iraquianes es van incorporar novament a la producció i l'administració estatal.

Amb la Guerra del Golf de 1991, desfermada per Bush pare contra el seu antic aliat, es va revertir aquesta tendència. Com a conseqüència de la guerra, amb l'empobriment i el retrocés general de la societat iraquiana, va augmentar l'atur i la misèria de la població. Les dones van perdre els seus llocs de treball ja sigui pel tancament i la destrucció

d'empreses industrials, com pel deteriorament en que van quedar les instal·lacions sanitàries, educatives, etc.

En aquest conflicte, els nord-americans van llançar bombes d'urani empobrit que van causar càncer i altres malalties a milers d'iraquians. A més, la imposició de les sancions establertes per la ONU a la sortida del conflicte armat, van afectar a la població civil encara més que la mateixa guerra. Les dades són contundents: “en poc més d'una dècada s'ha passat d'una taxa d'escolarització del 94% al 69%; la mortalitat materna s'ha multiplicat per 5 i l'accés a l'aigua potable va caure del 92% al 44%. Els talls de llum són diaris i a la capital, Bagdad, hi ha unes 50.000 llars sense subministrament elèctric”. [4]

Molts nens i nenes de zones rurals van haver d'abandonar l'escola per falta d'instal·lacions. Més de 100.000 adolescents i joves van abandonar l'educació cada any, per ajudar a l'economia familiar, especialment les joves de medis rurals. Segons les mateixes dades de la ONU, el deteriorament incloïa la falta d'instruments bàsics com llapis, paper, pissarres, etc. Inclús el mateix organisme denuncia que un mateix pupitre podia ser compartit fins per quatre nens i que la majoria de les escoles mancava de farmaciola de primers auxilis.

L'escassetat de medicaments, instrumental i instal·lacions sanitàries van obligar a que només es fessin operacions d'urgència i que moltes cesàries es realitzessin amb un mínim d'anestèsia. No hi havia medicaments pels qui patien malalties cròniques com diabetis, reuma o pressió alta. Va augmentar el número d'avortaments espontanis, parts prematurs i nens nascuts morts o amb el pes baixíssim, producte de la tensió psíquica i social, el baixíssim nivell de qualitat de vida, la falta d'atenció adequada i les dificultats per accedir a centres de salut. Alteracions en el període menstrual, pèrdua de cabell, problemes de pell, insomni i pèrdua de pes, són els principals patiments de les dones.

En aquesta segona guerra, quan les bombes de Bush fill van tornar a caure sobre el territori iraquí, moltes dones es trobaven sostenint les seves llars amb la venda de pa casolà, verdures o demanant almoïna als carrers. [5]

Actualment, segueixen sent habituals les batudes i les detencions massives, mentre desenes de milers d'iraquians han passat o segueixen detinguts i detingudes en dotze centres carcaris, sota les ordres de tropes de la coalició imperialista. El Centre de l'Observatori de la Ocupació a Bagdad, una organització no governamental que actua a la regió, i alguns mitjans de premsa àrabs van publicar -varis mesos abans de que sorgís l'escàndol de les fotografies d'Abu Ghraib-, alguns testimonis de dones que van estar detingudes en aquestes presons.

Una d'aquestes dones va testificar que la van posar en una habitació la única finestra de la qual estava tapiada amb totxos i la porta amb plaques metàl·liques. “Vaig intentar ubicar-me en l'habitació a través de les meves mans. Hi havia llits metàl·lics amb mantes. Vaig asseure'm en un d'ells. Vaig escoltar alguna cosa en l'habitació, estava terroritzada, vaig pensar que seria una serp. Alguna cosa va esgarrapar els dits del meu peu i em va fer mal. Vaig adonar-me de que era una rata. Vaig sacsejar el meu peu i vaig asseure'm amb les cames creuades sobre el llit. (...). Vaig començar a recitar versos de l'Alcorà. Estava preocupada per la meva mare que és paralítica i per les meves germanes. (...) Vaig buscar pel terra alguna cosa per posar al llit. Feia massa calor per asseure's al llit de ferro. Vaig trobar un tros de cartró. El vaig estendre i el vaig posar al llit. (...) Vaig intentar descobrir què eren aquests sorolls i vaig adonar-me de que hi havia una caixa plena d'escombraries, de restes de menjar i de cartrons de suc buits. Hi havia rates furgant-hi.

Una em va mossegar”. [6]

El testimoni d'una altra dona relata com van ser els seus dies de presó a Bagdad: “Hi havia 56 dones. Les habitacions donaven a un corredor obert. Feia molt de fred. Les corrents l'emptijoraven. Hi havia finestres prop del sostre però en elles no hi havien vidres. Les malalties ens tenallaven: infeccions d'estómac, colon, diarrea, refredats i infeccions d'oïda. Havíem de netejar-nos amb aigua freda, no hi havia aigua calenta. (...). Van tallar l'aigua després d'un temps. (...). Una presa va ser violada 17 vegades per un policia iraquia i amb coneixement dels estadounidencs. No es trobava bé, es va quedar en silenci i no feia res més que vomitar tota l'estona. Se la van endur i no vam saber res més d'ella”. [7]

Un testimoni més feia referència a les tortures patides per aquestes dones: “M'obligaren a remoure un cubell ple d'excrements humans i petroli. Vaig haver de seguir remouent-lo amb foc encès fins que es va consumir. Vaig sofrir una al·lèrgia degut a això; no vaig poder menjar durant molt de temps. Ara, quan ho recordo em poso malalta i m'entren ganes de vomitar. Vaig estar lligada durant 27 dies. Què més voleu que us digui?” [8]

A una dona, el marit de la qual estava detingut, la van dur davant d'ell, que es trobava lligat. Un mariner nord-americà obligava a l'home a mirar a la seva esposa, mentre altres guàrdies la violaven reiteradament. La seva germana, quan fou alliberada, la va ajudar perquè pogués executar la seva pròpia decisió de suïcidar-se. No fou la única. En el que va de la guerra, són moltes les dones que es van suïcidar. A altres les van assassinar les seves pròpies famílies per no poder suportar la humiliació.

La guerra és, per les dones, la més horrible de les barbàries: nenes òrfenes, que han de cuidar dels seus germans i germanes, dones sense sustent en ciutats devastades, joves violades per l'enemic i rebutjades per les seves pròpies famílies, ancianes perdudes i abandonades. Contagiades amb HIV-Sida, embarassades per la força, obligades a prostituir-se a canvi d'aliment, torturades, mutilades, utilitzades com a escuts humans. Aquest és el destí de les dones a totes les guerres. Com un cop duríssim a la cara, infinitament dur. Com una violació eterna. Com les humiliacions de tots els dies, però enormement més insuportables.

Una refugiada d'Etiòpia relatava, fa quasi una dècada, a Amnistia Internacional: “Érem quatre: els meus dos fills -de quatre i dos anys d'edat-, el guia i jo. Jo estava embarassada de cinc mesos. En el camí ens van parar dos homes que ens van preguntar a on ens dirigíem. Quan li ho vam dir, un em va dur a part i em va dir: “Sense sexe no hi ha pas!” (...) em va tirar al terra, em va donar una puntada de peu a l'estómac i em va violar en presència dels meus fills. Ell sabia que jo estava embarassada, però no li va importar en absolut”. [9] Una altra, supervivent de Ruanda, va declarar: “Al febrer de 1994, a la casa dels meus pares, set homes van violar a una viuda que s'hostatjava amb la família. Un dels homes va dir: 'almenys un de nosaltres té Sida'. La viuda va morir, un mes després, d'aquesta malaltia”. [10]

Segons l'ACNUR, organisme de la ONU pels refugiats, el 80% dels 50 milions de persones desplaçades degut a les guerres són dones. Si creuen les fronteres, assumeixen la categoria de refugiades, però si queden desplaçades en el seu propi país, no tenen res ni hi ha mecanismes legals per ajudar-les i són víctimes d'abús. “Si una dona o nena es nega (a favors sexuals), quan arriba el menjar o les medecines, el seu nom no està a la llista', va relatar una dona de Sierra Leona. 'Si no tens una germana, filla o dona que oferir als voluntaris és difícil tenir ajuda', va relatar un home”. [11]

A Bòsnia, 200.000 dones van ser violades per l'exèrcit serbi com a política de “neteja ètnica”. A totes les guerres, les bases militars estan rodejades de bordells, prostíbuls, clubs nocturns. Actualment, ha impactat la notícia de que les “democràtiques” forces de la OTAN i la ONU desplegades a Kosovo tenen una xarxa de prostitució de dones i nenes. La denúncia d'Amnesty International exhorta a la Unió Europea a brindar més recolzament legal i financer a la lluita contra el tràfic de dones a Kosovo on les forces internacionals de pau aporten clients als proxenetes. [12]

Per les dones, l'horror de la guerra és diferent que pels homes: reben racions menors de menjar, se'ls nega l'assistència mèdica i moltes vegades són desposseïdes dels seus béns. Si no moren a l'instant dels bombardejos, moren lentament després de sofrir tot tipus de vexacions i abusos. O sobreviuen intentant reconstruir una vida que mai tornarà a ser la mateixa.

II. Igualtat d'oportunitats per bombardejar i torturar

“Praxàgora – Diré que és precís que tots els béns siguin comuns, que tots els ciutadans participin per igual de tots ells i visquin a expenses del mateix fons; i no que aquest sigui ric i aquell pobre; així com tampoc que un cultivi un camp immens i un altre no tingui on deixar-se caure mort; que aquest tingui al seu servei nombrosos esclaus i aquell altre ni un criat. En fi, estableixo una manera de viure comuna a tots i per tots la mateixa.

Blepiro – Com serà, doncs, comuna a tots?

Praxàgora – Tu menjaràs merda abans que jo.

Blepiro – També tindrem la nostra part de merda?”

Aristofanes [13]

La novetat d'aquesta guerra no és el número de víctimes, ni els sofriments que pateixen les dones iraquianes com a conseqüència de l'atac imperialista. El que ha despertat un gran debat perquè es presenta com un fet nou és la presència de dones entre les tropes de la coalició.

Un de cada deu soldats que van envair Iraq és una dona. D'aquestes dones, una de cada 7 està entrenada per qualsevol acció bèl·lica. Entre els marines, són el 7%. I van ser 300 dones, les pilots de guerra que van realitzar missions d'abastiment i recolzament a les seves tropes. Pocs mesos abans de desembarcar a Iraq, va ser en l'atac perpetrat contra Afganistan que EUA va estrenar la primera dona pilot que va llançar bombes des de la seva nau i els primers avions d'abastiment i recolzament totalment tripulats per dones.

Dels set soldats nord-americans que ara estan acusats per abusos i tortures a Abu Ghraib, tres són dones: es tracta de la guàrdia de seguretat Megan Ambuhl, la soldat Lynndie England i la guàrdia de seguretat Sabrina Harman. Inclús la presó estava dirigida per una dona, la Generala Janis Karpinski. L'oficial de major rang de la intel·ligència nord-americana a Iraq, que era responsable de supervisar l'estat dels detinguts abans del seu alliberament, era la Comandant en Cap Barbara Fast. I el Conseller de Seguretat Nacional dels EUA, un dels organismes responsables en la declaració de la guerra contra

Iraq, és Condoleezza Rice. Aquestes són les altres dones d'aquesta guerra.

Si bé no és la primera vegada que les dones actuen a les guerres, sí que és cert que en aquesta ocasió ha augmentat la proporció de dones als exèrcits de tots els països de la coalició, i, a més, la seva participació no ha quedat limitada a tasques de rereguarda com en conflictes anteriors: les dones pilotaren, llançaren bombes i fins torturaren en "igualtat" amb els homes.

Després de la guerra de Vietnam, quan el govern dels EUA es va veure obligat a eliminar el servei militar obligatori pel descrèdit d'aquesta institució davant les masses, es va iniciar aquest increment de la participació de les dones a l'exèrcit. Amb la política "d'All Volunteer Force", el percentatge d'homes que s'inscrivien a les forces armades com a voluntaris va descendir en proporció al de les dones, que va començar a créixer vertiginosament.

Durant la primera Guerra del Golf, encapçalada per Bush pare, les dones constituïen l'11% de les forces desplegades a la regió. Les seves tasques es limitaven a responsabilitats de risc baix i no tenien cap participació directa en combats. Finalitzada la guerra, l'aleshores president dels EUA va crear una comissió d'especialistes encarregada d'analitzar si les dones havien de participar en combats. Finalment, al 1994, es van eliminar totes les restriccions per les dones a les forces armades i el secretari de defensa nord-americà va permetre la incorporació de les dones a totes les àrees. Des d'aquest moment, es van crear 260.000 nous llocs per les dones.

Això no passa només als EUA. A Espanya, fa dos anys, un tren va recórrer el territori fent publicitat dels avantatges de pertànyer a l'exèrcit, apel·lant a les característiques de modernitat i igualtat de gènere que tindrien les forces militars d'aquest país. A Gran Bretanya, el secretari de defensa va acusar als militars que no volen la incorporació de dones a l'exèrcit, de "no permetre la modernització i la democratització de les forces armades". [14]

Avui, la guerra d'Iraq quedarà associada a la memòria de les masses de tot el planeta, amb les fotos de les tortures perpetrades a Abu Ghraib. Però la pretensió dels EUA fou la de crear, per primera vegada, una imatge d'heroisme transmesa per tots els mitjans de comunicació, encarnada en la figura d'una dona soldat. Tot i que més tard es va aclarir que es va tractar d'una operació absolutament fictícia, recreada exclusivament per la propaganda, el cas de Jessica Lynch, suposadament rescatada d'un hospital de Nasiriya va ocupar les primeres pàgines dels diaris internacionals durant alguns dies.

El seu cas va provocar, mentre durà la mentida, un intens i generalitzat debat sobre la pertinència o no de la participació de les dones a l'exèrcit. "Les dones han de lluitar a les guerres?", va ser la pregunta que va circular entre feministes i especialistes militars de tot el món.

Defensores de la igualtat d'oportunitats per les dones a l'exèrcit van témer que la imatge de la jove Jessica -suposadament violada per soldats iraquians, amb les seves cames trencades i abandonada en un hospital- confirmés les conviccions d'un sector de polítics i militars, de que les dones no havien de participar en les operacions de risc. "Això és horrible, però penso que els estadunidencs estan espantats per qualsevol que sigui presoner de guerra, no només per les dones. Però no crec que aquests fets ens facin donar volta enrere", assenyalava la capitana retirada Lory Manning, directora de Dones Militars, un projecte del Women's Research and Education Institute. [15] Mentrestant, una

de les integrants de la comissió governamental que va estudiar la incorporació de les dones a les forces armades durant la presidència de Bush pare, va assenyalar: “Crec que les dones estan preparades, però no el suficient”. [16] Per aquesta especialista, Elaine Donnelly, “les dones, per raons psicològiques, no estan en igualtat d'oportunitats per sobreviure o ajudar als seus companys soldats ferits”. [17]

Nancy Duff Campbell, del Centre Nacional de Lleis per la Dona va assenyalar que “el país va acceptar que les dones podien ser capturades, torturades i que podien morir pel seu país. S'ha donat una transformació significativa, no únicament pel que fa al número de posicions que s'han obert, sinó en el nivell d'acceptació i inclús en l'orgull del país pel paper de les dones a l'exèrcit”. [18]

Linda Burnham, directora del Centre de Recolzament a les Dones de Color a Oakland, Califòrnia, assenyala en un article recent que la soldat England, que va aparèixer retratada a les fotos d'abusos i tortures a presoners iraquians “és la segona noia de portada de la història per entregues iraquianes sobre la integració sexual dels militars estatunidencs. Jessica Lynch va ser la primera. Dues noies joves, de classe treballadora, provincianes i ansioses per sortir de les limitacions del lloc i el seu entorn. Escapar, escaparen, cap als braços acollidors d'una institució que n'utilitzà a una per reagrupar a la nació entorn a un relat sobre la dona valenta en perill, rescatada de les obscures hordes salvatges. I que utilitzarà a l'altra com a cap de turc per aplacar les angoixes d'una nació amb problemes”. [19]

Els perills que corren les dones a l'exèrcit, però, no es redueixen només als riscos del combat. Dues terceres parts de les dones soldats van haver de suportar assetjaments sexuals, incloent abusos i violacions, de part dels seus “companys d'armes”. [20] Les denúncies de les qui van ser violades inclouen descripcions sobre la falta d'atenció mèdica i psicològica adequada, la insuficiència d'investigacions i les amenaces de càstigs per denunciar les agressions de les que van ser víctimes. [21] Al 2001 es van comptabilitzar més de 18.000 casos de violència. La taxa d'abusos és entre tres i cinc vegades major que entre la població civil. Un 30% de les veteranes van denunciar una violació o intent de violació durant el seu servei actiu.

III. El feminisme, la guerra i la pau

“És essencial que ens adonem d'aquesta unitat que els cadàvers i les cases derruïdes demostren. I així és perquè aquesta serà la nostra ruïna si vostè, en la immensitat de les seves abstraccions públiques, oblida la figura privada, o si nosaltres, en la intensitat de les nostres emocions privades, oblidem el món públic. Ambdues cases quedaran derruïdes, la pública i la privada, la material i l'espiritual, tal com estan inseparablement relacionades”. Virginia Woolf [22]

Arrogància imperial, depravació sexual i igualtat de gènere. Amb aquests termes la feminista nord-americana Barbara Ehrenreich va qualificar les fotos d'Abu Ghraib. Barbara forma part de la majoria de les feministes nord-americanes que van recolzar la igualtat d'oportunitats de les dones a l'exèrcit “perquè sabia que les dones podien lluitar” [23]; però després d'Iraq -i particularment després d'Abu Ghraib- per aquesta dona va morir un “cert tipus de feminisme ingenu” que, segons defineix, “veia als homes com els autors eters dels delictes, a les dones com les eternes víctimes i la violència sexual dels homes contra les dones, com l'arrel de tota injustícia”. [24]

Moltes feministes radicalitzades als '70, com Barbara, van entendre després que la democràcia era el règim polític que permetria reduir l'esquerda de la pobresa, l'accés a l'educació, de la participació política que afecta particularment a les dones. Van creure, aleshores, que la democràcia era l'espai privilegiat que les dones havien d'utilitzar en la seva lluita per la igualtat. Mentre la perspectiva més general del moviment feminista dels '70 havia estat antiinstitucional, els '80 i '90 van reconciliar el feminisme amb les institucions com la universitat, els partits polítics i l'Estat.

Del Maig Francès i les mobilitzacions contra la guerra al Vietnam, el món va viure més tard l'assaig general de l'anomenat "neoliberalisme" amb Ronald Reagan i Margareth Thatcher (una dona patriarcal!) a un costat i altre de l'Atlàntic. El desviament de la revolució als països centrals va enfortir els règims democràtics, no sense cert recolzament de líders i amplis sectors de moviments abans contestataris que es van incorporar a les institucions amb l'objectiu de "democratitzar-les". El que va pretendre mostrar-se com una victòria no va ser res més que la derrota d'aquella insurgència del '68, puntada de peu inicial del que després va ser un dels períodes més infames per les classes treballadores i les masses en tot el món. La contraofensiva econòmica, política i militar que l'imperialisme va llançar als '80, va mostrar els veritables límits dels qüestionaments al sistema, anteriors.

La recerca d'igualtat sense un qüestionament profund del sistema que sosté la desigualtat més extrema, havia derivat en una cooptació del moviment feminista. La tecnocràcia de gènere que va permetre un rentat de cara a les institucions garants dels plans neoliberals, com els organismes multilaterals de crèdit, els governs i altres organismes internacionals, es va alimentar amb milers de feministes el coneixement específic, trajectòria política en la reivindicació dels drets de les dones, etc. de les quals els van permetre obtenir cert prestigi.

La cooptació va tenir polítiques, noms propis i, també, xifres: en només vint anys (els que van des de 1970 a 1990) els diners destinats a les organitzacions no governamentals es va incrementar en més d'un 500%. Segons estadístiques de 1992, l'aportació estatal i privada a les organitzacions no governamentals a tot el món va rondar els 10.000 milions de dòlars.

El feminisme de la igualtat transformat en integració al règim i a l'Estat va acabar sent una versió senil i fasant d'aquell feminisme igualitari de principis de segle que proclamava que "la pau mundial, l'harmonia social i el benestar de la humanitat només existirien quan les dones aconseguissin el vot i poguessin ajudar als homes a fer les lleis". [25] Abans de que s'iniciés la Primera Guerra Mundial, el feminisme havia estès llaços internacionals entre diferents organitzacions i proclamava la defensa de la pau; quelcom que va durar fins que veritablement es va iniciar la guerra, moment en el que la majoria de les organitzacions feministes es plegaren als dictàmens dels seus respectius governs nacionals. És que la guerra, com assenyala Trotsky, sempre exigeix la "pau civil", i importants representants del moviment feminista van fer callar els reclams contra els seus propis governs, per sotmetre's als seus dissenys bel·licistes.

"Mentre duri la guerra, les dones de l'enemic també seran l'enemic", assenyala una feminista francesa; mentre la feminista britànica Emmeline Pankhurst canviava el nom del seu diari La Suffragette pel més suggestiu de La Britannia, el lema del qual passà a ser "pel Rei, pel país, per la llibertat".

Però ningú va treure les lliçons obligades d'aquestes experiències històriques. Inclús avui

els qui sostenen, oblidant una part de la història, que “durant tota la història del moviment polític conegut com a feminisme, una de les seves característiques constants ha estat la manifestació contra la guerra”. [26]

Tan és així, que als '80, mentre als països centrals s'obtenia una major participació de les dones en llocs directius, en càrrecs governamentals, en llocs polítics de decisió, etc., les feministes consideraven a les guerres, les dictadures i les massacres implementades, sostingudes i auspiciades pels seus propis governs com a “errors” a corregir, com a excepcions a evitar, decisions que havien de ser criticades i a les que s'havien d'oposar. Però, ningú va advertir que una i altra cosa estaven indissolublement lligades: els drets democràtics o, millor dit, les mateixes amplíssimes i duradores democràcies imperialistes només podien sostenir-se amb l'espoli dels països semicolonials (com el nostre, com Iraq!).

A llum vista, sona ridícul escoltar, actualment, a algunes feministes dir que “l'augment de la capacitat d'influència política de les dones en una societat sembla correlacionar-se positivament amb un increment de valor de la vida”. [27] Hi ha pocs països on les dones han assolit inclús el dret igualitari a llançar bombes sobre països semicolonials, igual que els seus pares masculins!

El feminisme de la igualtat va pretendre aconseguir la igualtat per les dones respecte als homes en un sistema on tampoc els homes són iguals entre sí. Iguals en què i a qui? Dret a ser igual que Bush i Tony Blair o a ser igual que els homes presos i torturats a Abu Ghraib? Dret a posseir i administrar els béns de l'empori Halliburton o a vendre la pròpia força de treball per operar els seus pous petrolers a canvi d'un miser salari? El planteig, en sí mateix, sembla una abstracció massa escandalosa en un món on les desigualtats són essencials pel seu funcionament.

La lògica capitalista s'imposa per sobre del fetixisme de la democràcia plural. O dit en altres termes, la democràcia burgesa és el millor embolcall de la dictadura del capital. Drets per les dones, per algunes dones. Drets formals sostinguts en la més profunda falta de drets per milions de dones i homes explotats, humiliats i massacrats a les fàbriques, les maquiles, els pobles oprimits que constitueixen l'enorme majoria del planeta.

Però hi ha una altra manera d'explicar aquesta integració i cooptació de les dones: “...les dones que accedeixen al poder de decidir, tot i que no succeeix sempre, són en major mesura aquelles que han fet propi el paradigma dominant, que han assumit les formes de fer política en les que estan profundament imbuïts uns criteris de valor que són els que generalment condueixen al recurs a la força, a la violència”. [28]

S'han obtingut alguns drets, però a quin cost? Mentre les feministes de la igualtat van promoure la seva inclusió en llocs de poder com a empitjorament pel conjunt de les dones, altres feministes van insultar la seva cooptació acusant a aquestes dones d'assumir els valors patriarcals propis del sistema que les oprimeix a totes. Com assenyala Ximena Bedregal, el dret de les dones a incorporar-se als exèrcits és “només part del dret de les dones a estar on vulguin. Per altres feministes que voldríem que s'eradiquessin els exèrcits i les armes del món i de la cultura, la creixent participació de les dones a les forces armades del planeta és un triomf més de la masculinitat patriarcal sobre les nostres consciències, desitjos i perspectives, una esborrada de la potencialitat de la nostra pròpia història d'altretats”. [29]

Però aquí es presenta un altre dilema: quines són les nostres consciències, desitjos i

perspectives? “Nostres”, “nosaltres” a quin subjecte remet? Qui som les “nosaltres” les consciències, desitjos i perspectives de les quals van ser esborrades per la masculinitat patriarcal?

Per les feministes de la diferència, les dones tindrien una vocació essencial per la pau, associada a un suposat amor natural a la naturalesa i a la vida. Mentre el caràcter masculí seria inherentment agressiu, les dones seriem conciliadores i prestes a la mediació pacífica. El canvi proposat per les dones seria un canvi cultural profund, el que impediria les guerres i les devastacions de la naturalesa que avui el poder masculí duu endavant.

Davant la crisi evident del feminisme de la igualtat, el feminisme de la diferència sosté la necessitat de no incorporar-se a un món fet a imatge i semblança dels homes. La contracultura que encapçalarien les dones ha de començar per canviar la pròpia vida, fugint aleshores d'allò públic i l'acció política, per recloure's en les relacions personals i la creació de nous valors subjectius.

Aquesta nova conceptualització del feminisme no va estar exempta de fortes crítiques. “No és cridaner que durant aquest període de guerra i política reaccionària, un moviment conservador, que s'autodenomina 'feminista' estigui guanyant impuls. La majoria de les que són actives en aquesta onada, semblen estar interessades, en primer lloc, en les seves creences i en les seves relacions personals, deixant de banda l'anàlisi polític i l'acció. Aquesta reacció massiva en el moviment feminista pràcticament ha reduït al feminisme a un estil de vida i a un 'creixement personal', desprovist d'un anàlisi polític, d'una agenda i de repercussió”. [30]

Si els seus inicis crítics, enfrontant la cooptació del feminisme de la igualtat, van ser justificats, les conseqüències teòriques i pràctiques que se'n van derivar d'aquesta crítica van replegar la moviment feminista, desintegrant-lo i traient-li tot fil subversiu. El moviment es va fragmentar en milers de grups, centres i organitzacions no governamentals que reemplaçaren l'acció política per l'ajuda, la beneficència i els programes assistencials. Per algunes veus crítiques, això significa res menys que el reemplaçament de la consciència social per la recerca de beneficis personals, mentre el que s'ha perdut és “l'ímpetu per una transformació radical de la societat mitjançant una lluita social i conscient”. [31]

Les feministes de la diferència s'oposen a les de la igualtat, però evitant respondre al dilema que planteja un sistema el domini de consciències, desitjos i perspectives del qual es basa, essencialment, en l'expropiació dels mitjans de producció per una minoria paràsita, l'explotació de la força de treball dels milers de milions restants, el poder de l'aparell de l'Estat creant consens a través de les seves institucions i, en última instància, la coerció que aquesta minoria pot exercir sobre la majoria per comptar ni més ni menys que amb el monopoli de les armes.

IV. Un cop més, “sexe contra sexe o classe contra classe?” [32]

“La lluita contra la guerra només adquirirà un caràcter realment ampli, de masses, si hi participen en ella les treballadores i les camperoles. (...). Despertar-les, guanyar-se la seva confiança, mostrar-lis el veritable camí, significa mobilitzar contra l'imperialisme la passió revolucionària del sector més aixafat de la humanitat”. Leo Trotsky [33]

L'experiència de la guerra d'Iraq, amb les seves soldats torturadores de presoners, les

seves capitanes i les seves secretàries d'Estat disposades a assassinar a milers de dones i homes, nenes i nens, mentre altres milions de dones es mobilitzaven a totes les ciutats del món contra el flagell de la guerra i altres milers s'allistaven en organitzacions no governamentals per marxar com a brigadistes, metges i infermeres als territoris de la contesa, mostra una realitat que és molt més complexa que un simple enfrontament entre dones donadores de vida, per una banda, i homes patriarcals imbuïts de bel·licisme, per l'altra.

El feminisme de la igualtat fracassa i es lamenta davant les sagnants conseqüències que ha tingut la seva prèdica de la inclusió i l'equitat de les dones per tenir la oportunitat d'accedir a tots els llocs en els que (alguns) homes han exercit el poder durant segles.

La seva "ingenuïtat" va morir amb Abu Ghraib, deia Barbara Ehrenreich. Massa tard, diem qui venim sofrint a l'imperialisme en les seves guerres, els seus cops militars i la seva guerra econòmica permanent contra les masses dels nostres pobles oprimits. Massa tard pels qui sofrim les conseqüències dels plans de gana que imposen les institucions multilaterals que, en les seves oficines compten amb departaments especialitzats en "dona i desenvolupament" i, inclús, no dubten en tenir dones d'altíssima qualificació professional entre els seus directius (aquí, a Argentina, tenim molt present a Anne Krueger). Massa tard per les mares dels joves argentins morts a la guerra de les Malvines, contra les tropes imperialistes britàniques enviades per la primera ministra Margareth Thatcher. Massa tard per a qui sobrevivim, en aquest país, a la dècada menemista que va produir el major índex de desocupació de la mà d'encimbellades dones de la política com l'actualment presidiària, María Julia Asogaray, acusada de corrupció.

Davant d'aquests exemples, semblarien tenir raó les feministes de la diferència. És que es tractaria de dones que van adoptar la ideologia patriarcal?

Però si de veritat existeix un continuum entre la violència domèstica i la violència pública dels conflictes bèl·lics; si, com diuen algunes feministes "les mateixes actituds i valors que hi ha rere la violència contra les dones són les que donen lloc a l'esclat de la violència de guerra" [34] i és necessari imposar la nostra "suposada cultura" de la pau i de la vida per canviar aquest tràgic món en el que vivim, com fer-ho? La tasca d'inculcar una contracultura a tota la humanitat és, francament, utòpica. Com es "convenç" a l'opressor perquè deixi de ser-ho? Més encara, si es té en compte que no només els homes serien opositors a aquesta cultura de no violència, amor i cures, sinó també algunes dones que "han fet propi el paradigma dominant".

És que la guerra, com a part del sistema mateix en el que vivim, s'explica -fonamentalment- pel seu caràcter de classe. Oblidar aquesta categoria en l'anàlisi d'una guerra condueix a no poder comprendre-la en tota la seva expressió i, per tant, a no poder formular una política que tendeixi al seu enfrontament i a la seva eliminació.

Al iniciar-se la Primera Guerra Mundial, els socialistes es mostraven disposats a convocar a una vaga general als països bel·ligerants, per impedir l'inici de la contesa. La socialdemocràcia va trair aquests principis revolucionaris. La gran majoria dels diputats que posseïa el Partit Socialdemòcrata Alemany van aprovar els crèdits de guerra al Reichstag. Només una petita minoria es va mantenir en els seus principis. La traïció al moviment obrer internacional, per part de la seva direcció més prestigiosa, fou pagada amb la mort de milions d'obrers a les trinxeres d'una i altra banda de les fronteres que no significaven res per ells.

En aquesta petit minoria que va enfrontar la traïció de la socialdemocràcia, a més de Lenin, Trotsky, Liebneckt, s'hi trobaven Clara Zetkin i Rosa Luxemburg. Elles havien organitzat a les dones socialistes en multitudinaris Congressos Internacionals on, a més de propiciar el 8 de març com el Dia Internacional de la Dona i aprovar altres mesures favorables a les dones, es va aprovar la moció de "guerra a la guerra". Era el moment en que les feministes més reconegudes, inclús les més radicalitzades, se sotmetien als desigs dels seus governs imperialistes.

Tot i la derrota, la lliçó va quedar gravada en la història pels qui vulguin enfrontar el futur aprenent de les experiències del passat: només el derrocament de la burgesia pel proletariat insurrecte pot salvar la humanitat d'una nova i devastadora matança dels pobles.

Potser, com assenyalava Alda Facio al IXè Encontre Feminista d'Amèrica Llatina i el Carib, sigui necessari que el feminisme es replantegi pujar al tren del futur socialista. Perquè com digué una dona nord-americana al 1914, qui és socialista i no és feminista, manca d'amplitud... però qui és feminista i no és socialista, manca d'estratègia. I, a aquesta altura -havent-hi tantes dones als parlaments i als organismes multilaterals de "desenvolupament" i tantes altres morint de fam, d'avortaments clandestins i de bombes d'urani-, potser sigui hora de que el feminisme hagi de pensar-ho seriosament...

[1] Comunicat des de Bagdad de les Brigades contra la Guerra, a les manifestacions del dissabte 22 de març, publicat a CSCAweb.

[2] L'únic article escrit per una feminista, que vaig poder trobar sobre les tortures perpetrades per soldats femenins contra presoners iraquians, és un de Julieta Paredes titulat Torturas con enfoque de género i publicat a La Epoca. Mentre escrivia aquest article, es va començar a publicar en diversos mitjans un treball de Bàrbara Ehrenreich titulat Un útero no sustituye una conciencia.

[3] Eve Ensler: Monólogos de la vagina, Bs. As., Planeta, 2001

[4] Tomás Maestro: ¿Cómo viven las mujeres de Irak?

[5] Informe de l'International Study Team on the Gulf Crisis, integrat per 87 especialistes de diferents nacionalitats.

[6] Jamas: Las mujeres iraquíes en las cárceles de ocupación: objetos e instrumentos de violaciones, publicat pel Centre de l'Observatori de la Ocupació a Bagdad el 28 de maig de 2004 a CSCA web.

[7] Id.

[8] Id.

[9] Document d'Amnistia Internacional, Butlletí de març de 1995.

[10] Id.

[11] López Segura: Millones de refugiadas y desplazadas olvidadas por el mundo;

[12] Stefania Bianchi: Red de explotación sexual para soldados de OTAN y ONU.

[13] Aristofanes: L'assemblea de les dones. Praxagora, esposa de Blepiro encapçala a les dones disfressades d'homes en una assemblea en la que es decideix entregar el govern a les dones. Havent guanyat la seva moció, a través d'aquest tripijoc, Praxagora explica al seu marit Blepiro com serà el govern proposat per ella i encapçalat per les dones.

[14] Ximena Bedregal: La feminización de los ejércitos ¿triumfo de la paridad o trampa del patriarcado?, La Jornada, 5/5/03

[15] Soldada capturada en Irak reabre debate sobre roles de género, Mujeres Hoy, 26/03/03

[16] Id.

[17] Id.

[18] Susan Baer: Inédito: combatirán cientos de mujeres, The Baltimore Sun, 06/03/03.

[19] Linda Burnham: Dominación sexual de uniforme: un valor norteamericano, Znet en español

[20] Terry Spahr Nelson: Por amor a la patria: hacer frente a las violaciones y hostigamientos sexuales en el ejército de EE. UU.

[21] Sara Flounders: La mujer en Irak: enemigos diferentes, Espacio Alternativo.

[22] Virginia Woolf: Tres guineas, Ed. Lumen, Bs. As.

[23] Barbara Ehrenreich: Un útero no sustituye una conciencia; www.rebellion.org

[24] Id.

[25] Liga por los Derechos de las Mujeres Francesas. Citat per Magdala Velásquez Toro a Anotaciones para una postura feminista en torno a las mujeres, la guerra y la paz. Publicat a www.creatividadfeminista.org

[26] Francesca Gargallo: El feminismo es pacifismo mientras soplan vientos de guerra, CIMAC

[27] Carmen Magallón Porolés: Las mujeres y la construcción de la paz, www.creatividadfeminista.org

[28] Id.

[29] Ximena Bedregal: La feminización de los ejércitos, ¿triumfo de la paridad o trampa del patriarcado?, La Jornada, 05/05/03

[30] Laura Kamienski: Un desafío para la comunidad feminista, a Feminista, The Journal of Feminism Construction, traduïda a Panorama Internacional, www.ft.org.ar

[31] Id.

[32] Evelyn Reed, del Socialist Workers Party d'EUA va titular així un dels seus llibres de la dècada del '70, en el que analitza la qüestió de la opressió de les dones, des d'una perspectiva marxista.

[33] León Trotsky: La guerra y la IV° Internacional, a Escritos de León Trotsky 1929-1940, editat en CD pel CEIP León Trotsky, Bs. As., 2000.

[34] Carmen Magallón, op. cit.